

Oscar Niemeyer

Dünya Adil Değil

Editör: Alberto Riva

Türkçesi: Leyla Tonguç Basmacı

İÇİNDEKİLER

Yayına Hazırlayanın Notu	9
Havada Resim Yapan Çocuk	13
Hayal gücü	29
Destek olmamız gereken çoğunluk	31
Ne mi istiyoruz? Toplumu deęiřtirmek	33
Güzellik de iře yarar	39
Geleceęi Yaratmak	47
Yař 104	51
Sorular	55

*Yaşamak şakaya gelmez,
büyük bir ciddiyetle yaşayacaksın...
Yani, öylesine ciddiye alacaksın ki yaşamayı,
yetmişinde bile, mesela, zeytin dikeceksin,
hem de öyle çocuklara falan kalır diye değil,
ölmekten korktuğun halde ölüme inanmadığın için,
yaşamak yanı ağır bastığından.*

Nazım Hikmet Ran

Havada Resim Yapan Çocuk

Alberto Riva

Rua das Laranjeiras'tan ("Portakal Sokağı"ndan) yani Rio'da sık sık rastlanan, iki yanında ağaçlar olan, biraz aristokrat, biraz da harap olmuş bu sokaktan yavaş yavaş yukarı çıkarken, bir ara sağ tarafta, iki eski evin arasındaki küçük açıklığa bir göz atmakta yarar var.

Bu daracık sokaktan ulaşılan küçük meydan ilk anda bir tiyatro sahnesini andırır.

Bu sokağın adı Largo do Boticario. Burada bir terk edilmiş yaşandığı hemen anlaşılıyor: Zaman, sömürge dönemi mimarlığın izlerini neredeyse ortadan kaldırmış. 18. yüzyıldan kalma bir Portekiz liman başkanlığına benzeyen bu meydan on kadar evin ortasında oluşmuş. Adını *boticario*, yani Portekiz kraliyet ailesinin ağız sağlığından sorumlu olan ve burada, artık var olmayan bir çiftlikte yaşamış diş doktoru Joaquim Luis da Silva Souto'dan almış. Ama geriye yalnızca pastoral bir atmosfer kalmış. Etrafta

sadece yeşillik var: mangolar, *jacas* ağaçları, palmyeler, alev ağaçları. Yerlerde kırık dökük Arnavut kaldırımını, evlerin cephelerinde ise birkaç tane, eski *azulejos*, yani o eşsiz beyazlı mavili Portekiz çinilerinden. Meydanın ortasında bir kuyu var; kulak verilirse, gözle görülmeyen bir akarsuyun sesi de duyulabilir. Pekiyi nerede bu akarsu? Alttan geçiyor. Sulama kanalı gibi bir yerden sarkılınca karanlıklarda incecik akıp gittiği görülebilir.

Bu akarsuyun adı Carioca. Ormandan gelip yerin altına giriyor, burada da sadece bir anlığına kendini gösteriyor. 16. yüzyılda bütün şehir bu nehrin suyunu içiyormuş: Adını Tamoios Indiosları koymuş, “*cascudo* evi” anlamına gelirmiş. *Cascudo*, Lusitanyalı istilacıların zırhlarını andıran, gümüş renkli, sert pullarla kaplı bir balık. Dolayısıyla “*cascudo* evi” de “Portekizlilerin evi” anlamına da geliyor.

Anlayacağınız, Rio’nun kalbi İpanema sahili değil, Pao de kont değil, sambaya adanmış barlarıyla Lapa değil; burası, bu meydanın altı. Her şey burada doğdu. *Cariocalar* burada doğdu.

Oscar Ribeiro de Almeida de Niemeyer Soares Aralık 1907’de burada doğdu. Büyükbabası Rua das Laranjeiras’taki sömürge döneminden kalma evlerden birisinin sahibiydi. Cephesinde ailenin baş harflerinin olduğu evin büyük kare pencereleri ve bahçesinde badem ağaçları vardı. Geleneklere uygun şekilde büyük bir aileydi. Niemeyer o bahçede kalemsiz ve kâğıtsız resim yapardı, etrafındaki peyzajı çizerdi.

Resme beslediği sevgi doğal olarak mimarlığa yönelmesine neden oldu. 1932’de o yıllarda Brezilya’nın en

saygın mimarı ve şehir planlamacısı olan Lucio Costa'nın stüdyosuna dâhil oldu: Bu grupta iş yapmanın yanı sıra döneme egemen olan fikirler, yani International Style incelenip tartışılırdı. Genç Oscar, bu gruba üyeyken 1936'da Modern Hareket'in İsviçreli ustası Le Corbusier ile tanıştı. Le Corbusier şehrin yeni kentsel planına ve Eğitim Bakanlığı'nın merkez binasına katkıda bulunmak için 1929'da şehre gelmişti.

Niemeyer'in kuşağından bir mimar için (İtalya'dan örnek olarak 1891 doğumlu Gio Ponti'yi verebiliriz) Le Corbusier en temel ders niteliğindedir. Ama tek isim Le Corbusier değildir: Modern mimarlığın temelini oluşturan yıldızlar arasında Alman Ludwig Mies van der Rohe (1886-1969) ile Walter Gropius (1883-1969) ve tabii ki Amerikalı mimar Frank Lloyd Wright (1867-1959) da vardır. Wright'ın ünlü "Şelale evi"ne hemen herkes hayrandır. Bir de bir Finlandiyalı mimar vardı; Oscar Niemeyer'den sadece dokuz yıl önce doğmuş olan Hugo Alvar Henrik Aalto veya daha kısaca Alvar Aalto (1898-1976).

Eğer tarihçi Eric J. Hobsbawm 20. yüzyılı konu alan ünlü makalesinin başlığı için Niemeyer'in hayatından ilham alsaydı, bu yüzyıla Kısa Yüzyıl değil, Uzun Yüzyıl derdi. Niemeyer 19. yüzyılda doğmuş bütün bu ustaların mirasını devralıp kişisel sentezini çıkarır ve kendi isyanı yoluyla onları günümüze, 21. yüzyıla ulaştırır. Onun ve Brezilyalı meslektaşlarının isyanı tabii ki Avrupalı "ustalar" arasında tepkiye yol açar. Mart 1955'te *Modulo* dergisi, İngiliz *Architectural Review* dergisinin Brezilya mimarlığını konu alan, *Report on Brazil* adlı sayıda çıkan bir tartışmaya cevap verir. Gropius, Ernest Rogers, Max Bill, Hiroshi Ohye gibi ünlü mimar ve eleştirmenlerin dergide

çıkan yorumları bir yanda ihtiyatlı bir takdir, diğer yanda ağır şüpheler içermektedir ve Brezilya mimarlığı; tropik iklimi, bereketli doğası, kokulu ve şehvetli kadınları aracılığıyla bir şekilde “açıklanmaktadır”.

Aslında şaşılacak bir şey yok: Peyzajın güzelliği, melez ve doğal coşkusu ciddi kültürel akımların gelişmesine engelmış gibi, Brezilya eskiden beri yanlış ve egzotist yorumlara maruz bırakılır. Dikkatlice bakılırsa, bu mağrur yorum tarzı günümüzde de devam eder ve Brezilya'nın sadece *futebol*, *bossanova*, sahiller, melez güzeller anlamına geldiği sanılır; hafiften günahkârlığı çağrıştırıp çekiçi geldiği, ama derinlemesine incelenmeyi hak etmediği düşünülür.

Dolayısıyla Gropius “Niemeyer’in hileleri”nden söz ediyor, Max Bill ise (belki de Niemeyer’in eğrilerinin toplumsal bir yönünün olamayacağını ima ederek) mimarlığın “toplumsal bir sanat” olduğunu söylüyor, Profesör Ohye de Niemeyer’in “bir mimardan çok binaları plastik olarak tasarlayan bir heykeltıraş” olduğunu yazıyordu.

Ben Niemeyer’le ilk defa 15 Nisan 2005’te, Copacabana’daki stüdyosunda tanıştığımda, karşımda doksan sekiz yaşında bir adam vardı ve ona kişisel merakımdan kaynaklanan bir soru sordum: Neden projelerinizde bu kadar çok su var? Cevap son derece açıktı: Çünkü su, mimarlığı yansıtıyor. Niemeyer bunu farklı ortamlarda sık sık tekrarlayacaktı: Eser sadece bir obje değildir, onu çevreleyen her şeyi ve boşlukları da kapsar. Örneğin, sıra sütunları. Brasi-lia’daki Mondadori binasının Dış İşleri Bakanlığı’ninkinden ilham alınan sıra sütunları gibi: Sütunlar arasındaki boşluk binaya müzikal bir ritim kazandırır.